

ITSAS-KONTSULA HONDARRIBIAN

Antzina bazen, Kofradiaren izendapenez, Itsas-Kontsula (Consul de Mar) bere egiteko nagusia, portua zaintzearen arduraz gainera arrantzaleen arteko auzi eta iskanbilak zuzentzeko arartekotza betetzea; gaur egun ere hain premiazko bete beharra deritzaguna.

Inork ezin dezake zalantzan jarri Hondarribiaren historian arrantza izan dela ogibiderik jatorrena eta nagusia. Horregatik, gazteluarekin batera balearen arrantza izan da Kontzejuaren sigilua, 1297. urtetik gutienez.

Bizimodu horren antolatetarako egokitze premia sortu zen 1361. urtean Kofradia, arrantza anaitasunean arautzeko pentsatua, 1566. urteko Kofradi Ordenantza berrien lehen kapituluaren aitortzen zuenez.

Lehendik Santa Maria eliz nagusiko San Pedro Kaperan biltzen zen Kofradia, han bertan bilerak ez ezik jaiak anaitasunean ospatzen zirenean oturuntza ere bai. Baina, jan-edan gehiegiak gizonen mihiak gaiztotzen omen eta 1482an, artean Hondarribiko eliza Baionako apezpikutegikoa zen garaian, debekatu zitzaion Kofradi bazkariak egitea, leku sakratuari bere errespetua gorde beharrez. Gero, 1631an, Iruñako apezpikuak agindu bera berretsi zuen.

Kontu egin dezagun 1412. urtean gremioek hartu zuten erabakiari, portuaren garbiketaz eta ontziak oztoporik ez izateko neurriak finkatuz. Gure egunotan ere horren premia larria nabari zaigu, ordukoa baino handiagoa agian, eta haiek arduradun Kontsul bat izendatzera behartu ziren.

1566. urteko Ordenantzak argi eta garbi dakarte, urtero Kofradiaburu Maiordomo edo Abad zeritzana izendatzeaz batera beste zenbait kargu banatzen zirela: seineru, bentero, guarda- ofizial, talailaria, kaperaua eta, bereziki, Kontsula. Horrela iraun zuten Kofradiako izendapeneak XVI. mendetik XVIII.aren azkenera arte. Ikus kargu horien ardura zehatzak honako liburu hauetan: Jose Manuel Imazen, *La industria pesquera en Guipúzcoa al final del s. XVI* (1944) eta Josu Iñaki Erkorekaren, *Análisis histórico-institucional de la Cofradías de mareantes del País Vasco* (1991).

Oraindik argitara berri dugu Erkorekaren liburuan irakurtzen dugunez, 1566ko Ordenantzen arabera, Hondarribian bi ziren Jueces Cónsules de Mar izendatzen zituztenak. Ordurako aski hedatua zen nonbait, zeren, agiriaren arabera, lehenagotik ba omen ziren ardura berdinekoak, Instruman zeritzaienak Plentzian eta Bermeon 1524. urteko agiritan agertzen denez. Mundakan ordea, ahozke-

razko aldakuntzaz, Instruman-en ordez Ustruman zeritzaion, 1755. urtean. Pertsonaia guziok zuten eginkizun berdintsua, portuaz arduratzea eta marinelen arteko auzien arartekotza. Hala ere, Bermeokoak bazuen aginte berezi bat, Kofradiak izendatuaren, zinegotzi bezala eseritzen omen zen Kontzejuan (Udalean).

Hondarribian eta Donostian "Juez Consul de Mar" erabiltzen zen ofizialki. Izendape-

Hondarribia,
Itsaso Herria.

nerako, pertsona jatorra izatea eskatzen zen eta, horrez gainera, gizabidez dohaitsua, "...raigado e abonado de buena conducta...". Hautapen bakoitzean hiru gizon jator aurkezten omen ziren eta horietako bat botoetara hautetsi.

Kontsulak etxea ere bazuen nonbait, talailariak eta seiñeruak bezala. Horren lekuko dugu Konsulaenea deritzana, gaurko ahozkeran Konsolenea maizago entzuten dena, baina 1787. urtean Floridablanca-ren aginduz egin zen zentsoan *Consolenea* bezala datorrena eta Gipuzkoako Diputazioak 1857an egin zuen *Nomenclátor* hartan *Consulenea* izenez agertzen dena.

Kontsulak ziren, baina ez epailariak. Auzitan ziren bi alderdiak entzun ondok bakebideak jartzeko arartekotza betetzen zuten, eta

premiazko zenean biak aurrez-aurre jarri. Eta, Polita da jakitea, Ordenantzak zer zioten, jan-edan ondotik Kontsulak parterik ez hartzea, adimena eta zentzua ahal bihurtzen direlako; beraz, egoera horretan ezin ziren arartekari egiten jarri: "...después de yantar do ni bebido...", zeren horren portaera aldatzen bai zien gizonen, "... las voluntades de las personas después de comido y bebido los juicios son mudables..."; hala zioten 1482ko gremio bileran erabaki zenez. Baina, auzia Epaitegira eramaten bazen, orduan Kontsulak ez zuen aurrean egotetik.

Esan bezala, beraien betebeharrak, gaur biak bi ziren: Kofradien edo Kofradikideen artean lanaren ekintzaz edo beste zerbaitegatik sortzen ziren auziak bakebideramatea eta portuaren egoera zaintzea. Inoiz, itsasontziburu edo patroia eta marinelen arteko haserreak konpontzea ere bai.

Gaur ordea, holako Kontsul edo Instruman gisako bat berpiztuko balitz, gauza beharrezkoa denez gero, Ombudsmanen erara ekologiaz ere arduratu beharra izang luke. Esate baterako, portuan ezik Txinguruzuzian uretara botatzen diren olio zikinak eta zakarrak arduraz zaindu beharko litzuke. Zeren horren arrantzari kalte handia egiten die. Arrainak ez bai du nahi ur kutsaturik. Ingarugiroan oreka galtzen denean, arraina guttu eta urrundu. Antzerako kaltea dakart marea-beheti denean inondikako begiramenik gabe txirlak hartzeak; txirla hoiak ura substantzia emanez arrainarentzat janari sortzen denez. Aire-giroak bezala, urak ere bere oreka eskatzen du arrainik biziko bada.

Itsas-kontsulak baluke gaur lanik aski, bereziki arrantzaleen onerako ingurugiroa zair du dezan. Eta oroi historian zehar arrantzak dela hondarribiarren bizibiderik jatorrena.

Juan San Martín

